

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

ISS Palvelut Oy kiittää mahdollisuudesta lausua valmistelussa olevasta ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyvästä lakiesityksestä.

ISS Palvelut suhtautuu hallituksen esitykseen toiminnanohjauksen kokeilusta pääsääntöisesti myönteisesti. Työelämän tarpeeseen vaaditaan koulutuksen järjestäjiltä kykyä ketteryyteen. Työelämä muuttuu ja kehittyy nopeatahtisesti ja kokeilu näyttäisi lisäävän koulutuksen järjestäjien ketteryyttä reagoida muuttuviin tilanteisiin. Erytisen kannatettavana ISS Palvelut näkee sen, että uudet kokeiluluvat mahdollistavat englanninkielisen ammatillisen koulutuksen tarjoamisen nykyistä joustavammin. Työelämä tarvitsee erilaisia osajia ja jo nykyisellään on useita ammattiryhmiä, joissa työyhteisön yhteisenä kielenä on englanti ja selko suomi esim. ravintola- ja puhtauspalveluajojen työtehtävissä. Huomion arvoista on kuitenkin myös se, että kaikki maahan muuttajat eivät osaa englantia. Kotimaisilla kielillä toteutettavaa ammatillista koulutusta on kehitettävä niin, että lisätään esim. kielitietoista opetusta, jolla suomen tai ruotsinkielien taitoja voidaan tukea niille opiskelijoille, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi.

Lakiesityksessä ei kuitenkaan kattavasti arvioida, minkälaisia vaikutuksia kokeilulla olisi koulutuksen saavutettavuuteen alueellisesti ja erityistoimialoilla. Kokeiluun tulee valita monialaisia koulutuksen järjestäjiä eri puolilta maata alueelliset erityispiirteet huomioiden. Kokeiluun valittavilla koulutuksen järjestäjillä tulee olla toiminnalliset ja taloudelliset mahdollisuudet vastata joustavasti oman toiminta-alueensa väestön ja työelämän tarpeisiin.

Esitys ei myöskään ota kantaa siihen voiko koulutuksen järjestäjä jatkossa järjestää toimintapaikkansa ulkopuolella koulutusta. Vanhassa laissa maininta toiminta-alueesta: "Toiminta-alueen lisäksi tutkintoja ja koulutusta voi järjestää myös muualla Suomessa, ei kuitenkaan

Ahvenanmaan maakunnassa.” Kyseinen lisäys on tärkeä, tutkintojen suorittaminen vuorovaikutteisina verkkototeutuksina muodostaa tilanteen, jossa hakijat tulevat ympäri Suomea. Esimerkiksi yrityksemme ohjaa tietyissä tehtävärooleissa toimivia henkilöitä nimettyihin oppilaitoksiin, jotka järjestävät esimerkiksi webinaareina osan lähiopetuksessa. Tämä on ollut erittäin toimiva toimintatapa ja varmistanut sen, että tietyissä tehtävärooleissa olevat henkilöt saavat samantasoisien koulutuksen.

ISS Palvelut haluaa korostaa sitä, että kokeilun aikana käydään kattavaa vuoropuhelua työelämän kanssa, sekä kerätä säännönmukaisesti palautetta työelämältä siitä, toimiiko kokeiltava ohjausmalli koulutuksen laatua, vaikuttavuutta ja saavutettavuutta parantavana toimintatapana.

Työelämän ääni tuntuu kokeilussa muuten jäävän tosiasiallisesti pieneksi, kun kolmikantaista keskustelua ollaan vähentämässä nykyisestä. VRT. työelämätoimikunnan roolin muuttuminen ja rajoittuminen.

Kokeilu-aika on kestoaltaan varsin pitkä ja olisikin tärkeä pystyä arvioimaan kriittisesti toiminnanohjauksen kokeilua aktiivisesti sen aikana, sekä tarvittaessa tehdä tarvittavat linjaukset tai muutokset myös kokeilun aikana.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

-

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Lakiluonnoksessa esitetään, että ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksesta ei olisi enää mahdollista periä opiskelijamaksuja vaan kustannukset tulisi kattaa valtionosuusrahoituksella. Samanaikaisesti luovutaan ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin kohdistuvista painokertoimista. Tämä esitys on voimakkaassa ristiriidassa sen kanssa, että valtionosuusrahoitusta pyritään jatkossa painottamaan entisestään aiempaa tutkintoa tai koulutusta vaille oleviin ihmisiin ja toisaalta ammatilliseen koulutukseen suunnattujen säästöjen vuoksi. Olisi perusteltua säilyttää mahdollisuus periä maksua ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista, jotta varmistetaan myös näiden tutkintotasojen toteutuksen kiinnostavuus ja kannattavuus tulevaisuudessa.

Lakiesityksen mukaan jatkossa koko tutkinnon suorittamisesta saisi rahoitusta pelkästään niiden opiskelijoiden osalta, jotka ovat aiemmin suorittaneet pelkästään perusasteen koulutuksen. ISS Palveluilla on vuosittain yli 350 oppisopimusopiskelijaa erilaisissa koko- ja osatutkinnoissa. Oppisopimusopiskelu on joustava ja työelämän tarpeita tukeva mahdollisuus uudelleen kouluttautua tai täydentää aiemmin hankittua osaamista esim. osatutkinnoilla. Toisen asteen ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat soveltuneet erinomaisesti koko henkilöstöllemme työtehtävää katsomatta.

Työvoimavaltaisena työnantajana (7696 työntekijää vuonna 2023) ISS Palvelut pitää erityisen tärkeänä sitä, että jatkossakin henkilöstöllä on mahdollisuutta kohtuullisin kustannuksin vahvistaa omaa ammattitaitoaan tai kouluttautua uudelle toimialalle. Tyypillisesti ISS Palveluissa työllistyvät työntekijät ovat alan vaihtajia, joiden uudelleen kouluttaminen uuteen ammattiin on perusteltua, eikä hallituksen tarkoittamaa koulutuksen kasautumista.

Huomionarvoista on myös se, että perustutkinto on monelle alalle ns. ”alalle tulo tutkinto”, mutta ei edusta ammatillisen osaamisen vahvaa ammattilaistasoa, joka saavutetaan ammatti- ja erikoisammattitutkintoon kouluttautumalla. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittamisen vaikeuttaminen vaikuttaa keskeisesti toimialan kilpailukykyyn ja henkilöstön urapolkujen kehittymiseen.

Toisen asteen tutkinnot ovat erittäin vaikuttavia ammatillisen tiedon ja taitojen päivittämisen menetelmiä. Mielestämme rahoitusmallia pitää tarkastella uudelleen, niin, että alan vaihtajat ja ammattitaitoaan syventävien henkilöiden osaamisen kehittäminen onnistuu myös jatkossa kohtuullisin kustannuksin.

Kiinteistöpalveluala on osana huoltovarmuusketjua ja tarvitsee erityisesti vahvaa ja laadukasta ammattiosaamista. Mahdollisuus osallistua jatko-opintoihin ammatillisen koulutuksen sisällä on erittäin tärkeää. Toimialamme ammatti- ja erikoisammattitutkinnoille on jatkuva kysyntä myös tulevaisuudessa. Näillä tutkinnoilla syvennetään aikaisempaa ammatillista osaamista, ja näille on tarve myös jatkossa. Pelkästään jatkuvaan oppimiseen tähtäävä täsmä- tai täydennyskoulutus ei riitä takaamaan toimialalle riittävää osaamista, jota toimialamme teknistyvät työtehtävät tarvitsevat ja jota asiakkaamme meiltä palveluntuottajana vaativat.

Perustutkinnosta ammattikorkeakouluun ei ole toimialallamme relevantti väylä. AMK:n suorittanut henkilö ei ole palaamassa työntekijärooliin vaan tavoittelee erilaisiin toimihenkilö-, projekti- ja päällikkötehtäviin siirtymistä. Toimialallamme on tärkeä pystyä suorittamaan perustutkinnon jälkeen oman alan ammatti- tai erikoisammattitutkinto, josta polku johtaa syvempää ammattiosaamista vaativiin työntekijätehtäviin. Tämä on myös myös tulevaisuudessa kriittistä. Perustutkinto ei riitä kattamaan koko ammattiuran aikaista osaamista, tähän ei myöskään riitä pelkät lisä- tai täsmä koulutukset. Aito ammattitaito rakentuu ammatillista tutkinnoista (AT ja EAT), jolla vahvistetaan perusosaamista. Tutkinnoilla on merkitystä myös työntekijöiden ansiotason kehittymiselle esim. koulutuskorotuksella osana henkilön henkilökohtaista palkkaa.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

On tärkeää varmistaa opiskelijoille riittävä tuki ja selkeyttää oikeutta erityisopetukseen ja tukiopetukseen. Erilaiset oppijat ovat tärkeä osa monimuotoisia työyhteisöjä

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

Työelämätoimikuntien asettamista, kokoonpanoa ja tehtäviä sääntelevä esitys tulisi palauttaa uudelleen tarkasteluun. Työelämätoimikunta on ainutlaatuinen toimija, jossa työnantaja- ja työntekijäpuolen edustajat yhteisesti kehittävät koulutusta yhdessä virkakunnan ja opettajien kanssa.

Työelämätoimikuntien lukumäärää vähennettäisiin merkittävästi nykyisestä 34:stä enintään 15:ta, ja jäsenten enimmäismäärää lisättäisiin vain kolmella (1 työnantaja, 1 työntekijä, 1 opetusala). Ammatillisia tutkintoja on nykyisin 160. Toimialakohtainen asiantuntemus vähenisi merkittävästi, kun yhden työelämätoimikunnan toimialalle tulevien tutkintojen keskimääräinen määrä kasvaisi nykyisestä 4,7:stä 10,7:ään.

Työelämätoimikunnan enimmäisjäsenmäärän lisääminen kolmella ei varmistaisi riittävän syvää tai syvällistä osaamista keskimäärin lähes 11 tutkinnosta ja niiden perusteista. Työelämätoimikunnalta jäävä laadunarviointi/ valvonta ja tehtävän painottuminen tulevaisuudessa tutkintojen kehittämiseen, ei myöskään ole realistinen tavoite. Huonona asiana on myös se, että kolmikantainen laadunarviointi on jäämässä tässä mallissa pois.

Ehdotettu muutos heikentäisi työelämätoimikuntien toimiala- ja tutkintokohtaisia toimintamahdollisuuksia sekä asiantuntemusta. Yhdelle työelämätoimikunnalle annettavien tutkintojen ja niiden taustalla olevien toimialojen osalta olisi ehdotetuilla määrillä haasteellista saada laajasti kolmikantaista asiantuntemusta (työnantaja, työntekijä, opetusala). Yleisenä asiana voidaan todeta, että tutkintojen perusteiden kehittäminen edellyttää työelämän tuntemusta ja työelämän todellisten tarpeiden tunnistamista sekä tulevaisuuteen luotaavaa ennustetta, jossa työelämän ääntä ehdottomasti tarvitaan. Suunnitelulla työelämätoimikuntien määrän vähennyksellä on väistämätön vaikutus myös siihen, että ammattialojen laaja-alainen ymmärrys ja kehittäminen kunkin työelämätoimikunnan tarkastelussa olevista tutkinnoista rapautuu. Jotta tätä rapautumista ei tapahtuisi edellyttäisi se sitä, että tulevien työelämätoimikunnan jäsenten osaaminen on nykyistä laaja-alaisempaa. Tässä riskinä on se, että todellisia työelämän edustajia ei jatkossa työelämätoimikunnassa olisi, vaan osallistujat olisivat työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen järjestötyöntekijöitä, vailla kosketuspintaa todellisiin työtehtäviin. Tällöin aito työelämän ääni jää todellisuudessa kuulumatta.

Esityksessä todetaan, että Opetushallitus voisi jatkossa nimittää työelämätoimikunnalle toimialakohtaisia jaostoja. Jaostojen nimittäminen voisi olla yksi ratkaisu toimialakohtaisen osaamisen ja tulevaisuuden osaamistarpeiden arviointiin sekä tutkintojen uudistamistyöhön. Riskinä on, että tämä järjestely tekisi järjestelmästä moniportaisen ja byrokraattisen. Esityksestä ei ilmene työelämätoimikuntien ja jaostojen välinen työnjako. Epäselvää on myös se miten jaoston ja sen jäsenten vastuu suhteessa työelämätoimikunnassa työskentelevien vastuiden kanssa. Esityksessä ei

käy ilmi ovatko jaoston samalla virkavastuulla, kuin työelämätoimikunnan jäsenet. Esityksessä ei myöskään oteta kantaa mahdollisiin palkkioihin. Pelkkä vapaaehtoisuus ei ole kovinkaan houkutteleva motivaattori ja toimialakohtaisesti voikin olla suuria eroja jaostojen syntymisessä tai muodostumisessa mikäli näin päätetään edetä. Esityksestä ei myöskään tule ilmi olisiko jaostojen jäsenillä oikeus osallistua työelämätoimikunnan kokouksiin tai muutenkaan oteta tarkemmin kantaa siihen miten jaoston ja työelämätoimikunnan roolitukset on tarkoitus toteuttaa, riskinä tässä on, että malli voi johtaa jopa kustannusten kasvuun.

Työelämätoimikuntien tehtävistä ehdotetaan poistettavaksi näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadunvarmistaminen. Tätä voidaan pitää erittäin huonona suuntauksena, sillä työelämätoimikuntien laadunvarmistamistyö on tärkein tekijä ammatillisten tutkintojen toteutuksen laadukkuuden ja tasalaatuisuuden takaamisessa, myös valtakunnallisesti. Koulutuksen järjestäjillä on aidosti ollut mahdollisuus kehittää omaa toimintaansa vierailukäyneiltä saadun palautteen mukaan.

Voidaan perustellusti todeta että laadunvarmistamista ei voida tehdä pelkällä tilastoaineistokoonnilla, kuten nyt ollaan ehdottamassa. Tilastot ovat toimineet vierailukäyntien kohteiden suunnittelun apuvälineenä sekä tuki- ja taustamateriaalina vierailukäynnillä keskusteltuihin ja tarkasteluihin asioihin. Vierailukäyntien lisäksi laadunvarmistamisessa on ollut myös muunlaisia keinoja, kuten erilaisten dokumenttien arviointia eri työelämätoimikuntien kokouksissa.

Esityksen mukaan näyttäisi siltä, että käytännössä laadunvalvonta jäisi koulutuksen järjestäjien omavalvonnan varaan. Pelkällä omavalvonnalla ei voida taata valtakunnallista tasalaatuisuutta, jonka takeena on ulkopuolista laadunvarmistusta toteuttava taho. Tämän tehtävän työelämätoimikunta on toteuttanut hyvin ja pääsääntöisesti ilman erillisiä kustannuksia.

Työelämän kannalta laadunvarmistus ja etenkin koulutustoimijoiden tasalaatuisuus on ensiarvoisen tärkeää. Työnantajan ja työelämän on voitava luottaa siihen, että olipa tutkinto suoritettu missä tahansa oppilaitoksessa, vastaa osaaminen tutkinnon perusteisiin, jotta myös työllistymisen edellytykset toteutuvat tasapuolisesti.

Ulkopuolinen laadunvarmistus on myös tae koulutuksen järjestäjien omavalvonnan aidosta toimimisesta, kuten kaikissa laatujärjestelmissä. Vierailukäynti on

peili koulutuksenjärjestäjän omaan toimintaan. Koulutuksen järjestäjän hallinnossa ei välttämättä aina tiedetä kaikkien toimialojen todellisia käytännön toimintatapoja. Toimintatapojen kirjavuuden esiin tuominen ja niiden oikaisun seuraaminen on työelämätoimikuntien vierailukäyntien tärkeintä antia.

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

-

Velling Elli
ISS Palvelut Oy - henkilöstönkehityspäällikkö, Puhtaus- ja
kiinteistöpalveluiden työelämätoimikunnan puheenjohtaja